

Liszt Ferenc

KÓRUSMŰVEK / CHORAL MUSIC

Liszt Ferenc az 1840-es évektől élete végéig írt kórusműveket; eleinte világi és egyházi darabokat, később elsősorban egyháziakat. Ezek pontos képet adnak arról, hogy a hasonlíthatatlan zongoraművész hogyan tanult meg egyre jobban, anyagszerűbben, gazdaságosabban és kifejezőbben bánni az emberi hangok együttesével. Önálló kóruskompozíciói között kivált az 1860-as években, Rómában készült egyházi művek foglalnak el jelentős helyet életművében. Ezek ma már viszonylag ismertebbek. Felvételünkön ezúttal szinte ismeretlen, valódi csemegének számító kórusok szólalnak meg, Liszt életének különböző korszakaiból. Valamennyi egyházi, illetve vallásos jellegű. Hangszerkíséretesek; a reneszánsz korban kultivált kíséret nélküli, a *cappella* kórus műfaja csak a XX. században vált újra népszerűvé. Liszt kórusainak többsége gyakorlati okokból is megkívánta a hangszeres támogatást: sokszor élt olyan fordulatokkal, modulációkkal, melyeket az énekesek nehezen tudtak tisztán intonálni.

Liszt Ferenc 1842-ben lett a weimari udvar karnagya, s természetes, hogy ettől az időszaktól Goethe költészete is megtermékenyíti zeneszerzői fantáziáját. Előbb kórusművek és dalok formájában. A nagy Faust- és Mephisto-kompozíciók későbbi alkotójának Goethe főművével való első találkozása — érdekes módon — annak megdicsőült kicsengéséhez kapcsolódik: a II. rész végén megjelenő, lángoló rózsákat hintő angyalok kórusát (*Chor der Engel*) zenésíti meg, akik — megbűvölve és legyőzve Mephistót és a sátánokat — a szeretet nevében megváltják a halott Faust lelkét és magukkal viszik a mennyekbe. Alkalmi mű: 1849. augusztus 28-ára, Goethe születésének centenáriuma készült, vegyeskarra, hárfá- vagy zongorakísérettel. Az angyalok megbeszólalásának öt, különféle hosszúságú strófáját zenésítette meg Liszt, kihagyva Mephisto közbevetett tirádáit és az angyalok közvetlenül őhozzá intézett szavait. Ez még a kezdő kóruskomponista műve; meglehetősen nehéz fordulatokkal, amelyeket ma is csak hivatásos énekkarak tudnak könnyedén, tisztán énekelni. Az öt szövegstrófát zeneileg háromféle anyagból szövi: 1. strófa: A + B; 2. strófa: A variáns; 3. strófa: A variáns 2 + B variáns; 4. strófa: A variáns 3 + C; 5. strófa: A variáns 4 + B variáns 2 + kóda. A mű alaphangneme az a „tisztá” E-dúr, amely a *Szent Erzsébet* oratóriumban kap majd fontos szerepet. Érdekes viszont, hogy a „B” anyag rokona annak a Szent Erzsébet antifónának, amely az oratórium alapmotívuma lesz, de amelyet Liszt ekkor még nem ismert: hiszen kérésére csak 1858 júniusa után írta ki neki egy magyar énekeskönyvből Mosonyi Mihály zeneszerző.

Húsz évvel később, Rómában keletkezett, de csak az 1936-os Összkiadásban jelent meg a Szűz Máriához írott himnusz, *Inno a Maria Vergine*, ismeretlen szerző olasz versére, vegyeskarra, hárfára és orgonára. Átkomponált formájú mű. A mai hallgató számára elsősorban Liszt Mária-imáinak sajátos finom tónusa teszi vonzóvá. Különösen poétikus a Szűzanya misztikus birodalmát festő részlete („l'aurora del mistico regno”) és a gregorián jellegű, megváltásért könyörgő szakasz („salve, o Vergin pietosa, i tuoi figli”). A darabról azért feledkeztek meg oly hosszú időre, mert a IX. Pius („il gran Pio”) uralkodásáért való fohász szövege már egy évvel a keletkezés után, a pápai állam bukásával időszertlenné vált.

1879-ből való, már teljességgel a legkésőbbi, éppen asketikus puritánságában oly expresszív Liszt-stílust képviseli a vegyeskarra és orgonára írott *Rosario*. Ez, a katolikus gyakorlatnak megfelelően, három *Ave Maria* egymásutánja. A három, Liszt saját dallamára komponált tétel alig tér el egymástól; leginkább a „dolorosa” hangközeit módosítja, fájdalmassá. Az utolsó szakasz, az elboruló, szívszorító „ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae, Amen”, valamennyiben közös. A *Rosario* egyike azon műveknek, amelyek kiadását a regensburgi katolikus kiadó, a Pustet cég visszautasította amikor felajánlotta nekik. Liszt számos

A	
1. In domum Domini ibimus S. 57	3'58"
2. Chor der Engel (Goethe: Faust II) S. 85	10'18"
3. Domine salvum fac regem S. 23	4'27"
4. Te Deum laudamus I S. 27	9'10"
B	
1. Ave maris stella S. 34/1	5'04"
2. Rosario S. 56	6'56"
I. Mysteria gaudiosa — II. Mysteria dolorosa — III. Mysteria gloriosa	
3. Ave Maria I S. 20/1	5'22"
4. Inno a Maria Vergine S. 39	10'05"

András Molnár — tenor (A/3)

MAGYAR ÁLLAMI ÉNEKKAR / HUNGARIAN STATE CHORUS

László Révész — orgona / organ (A/1, 3, 4; B)

Margit Bognár — hárfá / harp (A/2; B/4)

Ede Inhoff, Zoltán Molnár — trombita / trumpets (A/1, 4)

Miklós Nagy, István Borza — kürt / horns (A/4)

Attila Kovács, István Bazsinka — harsona / trombones (A/1, 4)

Gábor Madarassy — üstdob / timpani (A/1, 4)

Vezényel / Conducted by

GÁBOR UGRIN

Latin (A/1, 3, 4; B/1—3), német (A/2) és olasz (B/4) nyelven
Sung in Latin (A/1, 3, 4; B/1—3), German (A/2) and Italian (B/4)

Words in English

alkalommal megzenésítette az *Ave Mariát*; valamennyit gyengéd bensőségesség jellemzi. A legkésőbbekkel szemben a Searle jegyzék 20/1-es jelzetű darabja a legelső, 1846-ból való, visszatéréses, háromtagú formában. Bár a vele egyidős világi művek között puritánnak számít, a *Rosarióval* összehasonlítva mérhetjük le, honnan indult és hová fejlődött Liszt stílusa.

Az 1859 őszén készült *Te Deum* máig nem jelent meg nyomtatásban. Ez a vegyeskarra, fúvós hangszerekre és orgonára írott mű akkoriban keletkezett, amikor Liszt egyre komolyabban foglalkozott az egyházi zene megreformálásának tervével. Vissza kívánt térni a valódi gregorián dallamkincshez, és feleleveníteni a reneszánsz mesterek — hozzá leginkább illő — úgynevezett egyházi hangnemeit, modális harmonizálását. Ismeretes, hogy Liszt ezt a modális harmóniavilágot — s vele a zene egyetemes nyelvét — a maga újíto szellemében továbbfejlesztette. Ez a rendkívül visszafogott, kifejezetten egyházi használatra szánt *Te Deum* azért érdekes, mert itt tartózkodott mindenfajta kromatikától. Magát az eredeti ambroziánus himnuszt szólaltatta meg; főként egy, később két, végül négy szólamban, „vegyszta” modális harmonizálásban. Hozzá hasonlító műveiben önálló kompozíciói közül nem ismerünk. Egy 1860. augusztus 16-án írott leveléből tudjuk, hogy Marie Wittgenstein hercegnő (Liszt élettársa, Carolyne hercegné leánya) esküvőjére írta, és előadatta 1860. augusztus 15-én, III. Napóleon nevenapján, a weimari katolikus templomban. „Ce n'est qu'une version de la liturgie catholique” — írta ő maga erről a művéről. A következő évben, amikor ugyanez alkalomból újból megszólaltatta, úgy jellemezte a hercegnének, mint ami „római liturgiánk része lesz majd” („il fera partie de notre »Liturgie romaine«”).

Az *Ave maris stella* (1865—1866-ból) visszatérő ABA forma, codával, G-dúrban. A szólamok általában akkordikusan, azonos ritmusban mozognak. A szöveget sehol sem ismétli. Lényeges eleme a visszatérő gregorián dallamú mottó.

Az *In domum Domini ibimus* című vegyeskar (orgona, 2 trombita, 2 harsona és üstdob kíséretével) 1880 után keletkezett. Szövege a CXXII. zsoltár egyetlen, egészében, illetve részleteiben igen tervszerűen ismételt harmadik sora: „Menjünk el az Úr házába!” Az utolsó alkotóperiódusnak a lényegre redukált fakturája és textusa, akkordikus mozgása jellemzi. A négy énekszólam — néhány tercelő taktus kivételével — egy szólamban (illetve oktávparhuzamban) énekel. Fontos szerepet kap e műben egy szekvenciás (do-szo-la-mi) motívum, amely azonos a *Parsifal* harang-motívumával, s így egyike a szándékoltan közös wangeri-lishti képleteknek.

A latin királyhymnuszt megzenésítő férfikar kéziratára Liszt ezt írta: „*Domine salvum fac regem* nostrum et exaudi nos in Die que invocaverimus te. Amen — Carlsbad 2 Aout 1853.” — Mint a dátumból is látszik, Liszt középső, „nagyromantikus” korszakából való, alkalmi kompozíció, Carl Alexander weimari nagyherceg 1853. július 8-i trónralépésének ünnepére készült. Liszt maga csak orgonakísérettel látta el a háromrészes, középütt tenorszólóval színesített férfikart. Joachim Raff-fal aki egy időben amolyan zenei segítője volt, meg is hangszereltette. Utasítása szerint ez a munka — (fuvola kivételével), fa- és rézfúvókra valamint üstdobra — el is készült.

Hamburger Klára

Zenei rendező / Recording producer: László Beck
Hangmérnök / Balance engineer: István Berényi
Kotta / Scores: Breitkopf und Härtel, Leipzig.
F. L. v/15 (A/1), 65, 26, 61, 21, 13 (A/3, 4, B),
Leipziger Illustrierte Zeitung (A/2)
A borítón: Michelangelo relieffe
Front cover: Relief by Michelangelo
Grafika / Design: Hungaroton
HCD 31103 MK 31103
Made in Hungary © 1990 HUNGAROTON